

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Ващук Олесі Петрівни на дисертаційне дослідження
Широкої Катерини Юріївни «Гарантії забезпечення прав учасників
кримінального провадження під час обрання слідчим суддею
запобіжного заходу у вигляді застави», подане на здобуття ступеня
доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертації. Одним із найбільш пріоритетних напрямків діяльності в Україні на сьогодні є визнання, дотримання й захист конституційних прав та свобод людини і громадянина. Особливого значення це набуває у сфері обрання запобіжних заходів, в тому числі альтернативного запобіжного заходу – застави, який виступає дієвим механізмом, покликаним сприяти забезпеченню права особи на свободу. Інститут застави є доволі новим в кримінальному процесі, проте, як показує практика його застосування, досить дієвим з огляду на те, що сприяє забезпеченню належної процесуальної поведінки підозрюваного. Проте, як свідчить емпіричний досвід, законодавче врегулювання вказаного інституту не можна вважати належним, з огляду на те, що існує безліч не врегульованих моментів правозастосовної практики, які трактуються учасниками кримінального провадження на власний розсуд, що на нашу думку є негативним явищем, яке потребує вдосконалення та безумовно аналізу на теоретичному рівні. Визначальну роль у забезпеченні прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави відіграє слідчий суддя. Він покликаний забезпечити здійснення судового контролю за забезпеченням існуючих гарантій під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави.

Останні нововведення, запроваджені в КПК України, свідчать про зростання тенденції збільшення ролі гарантії забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави. Однак аналіз правозастосування свідчить про відсутність єдиної судової практики щодо вирішення ряду питань, які недостатньо врегульовані в КПК України. Запровадження єдиної судової практики є одним із пріоритетних напрямків у реформуванні судової системи в цілому та забезпеченні гарантій учасників кримінального провадження, під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави.

Питання гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави постійно перебувають в полі зору вчених і практиків, широке коло яких наводить здобувачка у своєму дослідженні. Кожний із них зробив певний внесок у дослідження інституту гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави. Обґрунтовані ними висновки та

пропозиції безперечно мають важливе значення для розвитку вказаного інституту. Багато наукових ідей і пропозицій, сформульованих в їх роботах, вже знайшли відображення в законодавстві і застосовуються в практичній діяльності правоохоронних органів. Слід визнати, що предметом наукових досліджень здебільшого був теоретичний аналіз запобіжного заходу у вигляді застави, однак гарантії забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави окремо, так і в комплексі, достатньою мірою не досліджувались, деякі теоретичні, правові та організаційні питання залишилися нерозглянутими або не набули однозначного вирішення, навколо них продовжуються дискусії, а тому вони потребують додаткового опрацювання та осмислення. Зазначене обумовлює наукову і прикладну потребу у переосмисленні меж та обсягу повноважень слідчого судді та положень КПК України, що врегульовують його діяльність під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави.

Реалізація слідчим суддею повноважень щодо забезпечення гарантій прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави супроводжується труднощами, пов'язаними із недосконалістю правового регулювання й правореалізаційного механізму. Аналіз останніх законодавчих змін свідчить про те, що регламентація повноважень слідчого судді в цьому питанні не відповідає вимогам правозастосовної практики, потребують класифікації гарантії забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави. Окремої уваги також потребує і здійснення теоретичного аналізу та розробка концепції визначення меж повноважень слідчого судді щодо окремих процесуальних питань, які виникають в ході реалізації повноважень слідчим суддею, таких як наприклад вирішення питання про звернення застави в дохід держави, під час вирішення питання про повернення застави чи про скасування запобіжного заходу у вигляді застави. Слід також відмітити, що не лише повноваження слідчого судді залишаються не достатньо дослідженими в теорії кримінального процесу, а й повноваження інших учасників кримінального процесу, зокрема і заставодавця. Його права та обов'язки взагалі наразі не визначено, що створює безліч протиріч та процесуальних помилок і різних підходів у баченні правових наслідків невиконання обов'язків заставодавцем, що може негативно відобразитися на дотриманні прав і обов'язків особи, щодо якої застосовано запобіжний захід у вигляді застави. В кримінальному процесуальному законодавстві відсутній механізм забезпечення прав та обов'язків заставодавця під час вирішення слідчим суддею питання про обрання запобіжного заходу у вигляді застави. В КПК України відсутня окрема норма, яка б містила перелік прав та обов'язків заставодавця, а також наслідків невиконання таких обов'язків, що дозволяє по різному трактувати ризики, які виникають у особи, щодо якої обрано запобіжний захід та у заставодавця. Крім того, заставодавець залишається не захищеним у випадку, якщо особа, щодо якої обрано запобіжний захід, буде неналежно виконувати покладені на

неї обов'язки, з огляду на те, що механізм реагування з боку заставодавця на такі дії в КПК України не визначений.

Досить актуальним на сьогодні є і те, що предмет застави в КПК України визначено досить вузько, що обмежує можливості особи щодо внесення застави, тому також потребує дослідження і розроблення концепції розширення предмету застави у відповідності до вимог сьогодення.

Правозастосовна практика йде різними шляхами щодо вирішення вказаних проблеми. Цей не вичерпний перелік питань потребує глибокого теоретичного осмислення, систематизації, узагальнення існуючого матеріалу, розробки на цій основі пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства та приведення правозастосовної практики до єдиного порядку.

Актуальність роботи обумовлюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як загальнодержавним, так і відомчим пріоритетам стосовно забезпечення реформи кримінального судочинства в Україні. Напрямок дисертаційного дослідження узгоджується із стратегією розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердженою Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, Національною стратегією у сфері прав людини, затвердженою Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015, Планом заходів щодо її реалізації, схваленим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р, спрямованим на реалізацію Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 08 квітня 2008 року. Робота відповідає Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2023 року, затверджених постановою Кабінету Міністрів України 07 вересня 2011 р. № 942.

Виходячи з вищевикладеного, обрана тема дисертаційного дослідження є своєчасною та важливою для вдосконалення норм чинного КПК України, діяльності слідчих суддів, а також захисту прав і законних інтересів учасників кримінального процесу, актуальною у теоретичному та практичному плані.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Низка сформульованих у дисертації положень, висновків і рекомендацій характеризуються ознаками новизни і є вагомим внеском у наукове забезпечення реформування кримінального судочинства в Україні. Автор роботи вдало визначив об'єкт дослідження, вірно окреслив його предмет. Сформульована авторкою мета роботи, поставлені задачі дослідження дозволили зосередити увагу на ключових аспектах обраної теми, що спрямовані на розроблення теоретичних положень і практичних рекомендацій для вдосконалення повноважень слідчого судді щодо гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується вибором методологічної основи проведеного дисертаційного

дослідження. Зокрема, авторкою були використані такі методи дослідження як: історико-правовий - для з'ясування генезису інституту запобіжного заходу у вигляді застави та ролі слідчого судді в ньому; системний - для вивчення інституту слідчого судді щодо здійснення судового контролю під час обрання запобіжного заходу у вигляді застави та гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження як єдиного цілісного явища, що складається з окремих складових елементів; формально-логічний - дозволив з'ясувати зміст і сутність повноважень слідчого судді щодо здійснення судового контролю під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави; діалектичний - при з'ясуванні сутності понять і категорій та аналізі їх спільних і відмінних рис; порівняльно-правовий - для порівняння емпіричних даних і законодавчої регламентації повноважень слідчого судді та інших учасників кримінального провадження, зокрема заставодавця; моделювання - при розробленні змін, що були запропоновані до КПК України та стосуються гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави; статистичний - для проведення анкетування, а також дослідження матеріалів кримінальних проваджень, статистики й узагальнення отриманих результатів. усі вони були застосовані у взаємозв'язку, що в кінцевому підсумку сприяло забезпеченню всебічності, повноти й об'єктивності наукових пошуків, а також коректності, обґрунтованості й узгодженості сформульованих висновків.

Висновки і рекомендації дисертантки ґрунтуються на ретельному аналізі вітчизняних та зарубіжних джерел з питань кримінального процесу, а також матеріалів судової практики та практики Європейського суду з прав людини. Достатньо представницькою слід визнати емпіричну базу дослідження, яку становлять результати анкетування слідчих суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів з питань особливостей гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави, зокрема 27 слідчих суддів, 43 адвокати, 83 слідчих, 64 прокурори (Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Київська, Львівська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернігівська та Чернівецька області); матеріали вивчення 1847 судових рішень, рішень ЄСПЛ, а також практичний досвід роботи дисертантки на посаді судді.

Авторкою опрацьовано значний не лише за кількістю, але і палітрою наукових поглядів масив літератури за темою дисертаційного дослідження (242 джерела), що свідчить про належний рівень обізнаності дисертанта у питаннях, які ним досліджуються, та відповідний рівень достовірності зроблених у роботі висновків. Обґрунтованість власних наукових результатів підтверджується і тим, що здобувачка робить висновки на підставі аналізу й зіставлення поглядів і концепцій різних науковців, вдало ілюструє їх наслідками аналізу результатів соціологічних досліджень.

Таким чином, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та пропозиції мають високий рівень обґрунтованості, що забезпечує їх достовірність.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація є комплексним науковим дослідженням гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави. У ньому дисертанткою чітко, логічно та науково обґрунтована переважна більшість теоретичних та практичних положень, що стосуються уточнення гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави. Крім цього, дисертантка зуміла сформулювати цікаві та важливі пропозиції і рекомендації щодо теоретико-правових, процесуальних та організаційних умов реалізації механізмів гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави. Важливо те, що дисертантка здійснила класифікацію гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави та, порівнявши їх з правозастосовною практикою, визначила ту їх частину, яка на сьогодні не регламентована КПК України. У роботі досліджено проблемні аспекти реалізації повноважень, які виникають у слідчого судді при розгляді питання про звернення застави в дохід держави як гарантія запобігання порушення підозрюваним покладених на нього обов'язків, під час вирішення питання про повернення застави, під час вирішення питання про скасування запобіжного заходу у вигляді застави, та запропоновано авторське бачення їх вирішення. Сформульовано теоретичну позицію щодо особливостей реалізації прав та обов'язків заставодавця та запропоновано механізми їх реалізації.

Позитивним є те, що авторка зробила успішну спробу розробити пропозиції щодо розширення предмету застави шляхом надання можливості внесення рухомого та нерухомого майна як застави, визначено перелік такого майна, механізм його внесення як застави, а також права та обов'язки учасників кримінального провадження, які виникають у разі внесення як застави рухомого чи нерухомого майна. При цьому авторка критично переглянула низку висловлених раніше поглядів та міркувань вчених з цих важливих для науки кримінального процесу питань. Проведений аналіз дав можливість не лише уточнити сучасне розуміння досліджуваних питань, але й сформулювати власне бачення щодо можливості запровадження таких повноважень.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях. Результати дослідження повною мірою відображені в наукових фахових виданнях авторки, зміст і характер яких відповідають вимогам МОН України, а також виступах авторки з доповідями основних положень дисертації на науково-практичних конференціях, що в цілому свідчить про достатній рівень її апробації.

Основні положення дисертаційного дослідження оприлюднено в десяти наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у зарубіжному періодичному виданні, а також чотири – у збірниках тез

наукових доповідей, оприлюднених на конференціях і семінарах.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дослідженні теоретичні положення, висновки та пропозиції щодо внесення змін до законодавства впроваджені та надалі можуть бути використані у:

– *освітньому процесі* – для підготовки лекцій, навчальних програм, тестових завдань, а також під час проведення різних видів занять з навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Доказування у досудовому розслідуванні», «Судові та правоохоронні органи України», «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Тактика проведення слідчих (розшукових) дій», «Методика і тактика розслідування злочинів» (акт Національної академії внутрішніх справ від 23 травня 2023 року);

– *науково-дослідній діяльності* – під час проведення загальнотеоретичних та галузевих досліджень гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави (акт Національної академії внутрішніх справ від 19 травня 2023 року).

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечені, по-перше, логічною побудовою методики дослідження, по-друге, широтою та різноманітністю опрацьованої джерельної бази, по-третє, ґрунтовною емпіричною базою дослідження. Високий ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлений внутрішньо узгодженою структурою дисертаційної роботи. Робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (237 найменувань на 27 сторінках) та п'яти додатків на 41 сторінці. Повний обсяг дисертації – 249 сторінок, з них основний текст – 163 сторінки. Метою дисертації є формування теоретичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо розв'язання проблем, пов'язаних з гарантіями забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави.

Ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження дає підстави стверджувати, що основні положення та висновки, які виносить авторка на захист, мають відповідний ступінь наукової новизни.

Характеристика змісту роботи. Зміст дисертації має достатньо високий теоретичний та науково-методологічний рівень виконання поставлених завдань. Теоретичний підхід надав можливість авторці аргументовано визначити власну позицію щодо низки питань предмета дослідження. Безумовною перевагою роботи є логічність і послідовність викладення матеріалу.

Наукова новизна дисертації К.Ю. Широкої визначається тим, що дисертація є першим у вітчизняній науці монографічним дослідженням теоретичних та практичних питань, які визначають гарантії забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави з урахуванням сучасного стану законодавства та правозастосовної практики. У дослідженні сформульовано та

обґрунтовано низку висновків і пропозицій, що мають значення як для кримінального процесу, та суміжних дисциплін, так і діяльності органів досудового розслідування.

Безумовне практичне значення представленого дослідження мають сформульовані у ньому наукові основи, а також практичні рекомендації стосовно забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави.

Практичне значення має те, що в роботі здійснено класифікацію гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави за призначенням на загальні, гарантії, спрямовані на захист підозрюваного, обвинуваченого, заставодавця, а також спеціальні гарантії.

Вагомим внеском є те, що авторкою визначено випадки, у яких відбувається ініціювання перед слідчим суддею розгляду клопотання про звернення застави в дохід держави та обґрунтовано доцільність зобов'язання сторони обвинувачення роз'яснювати підозрюваному обов'язки, які виникають у зв'язку з обранням запобіжного заходу у вигляді застави, що має бути оформлено у формі протоколу.

Актуальним та важливим є те, що в роботі окреслено підстави для прийняття слідчими суддями рішень про повернення, відмову й задоволення клопотання про звернення застави в дохід держави.

Значимість результатів дисертаційного дослідження для практики кримінального процесу. Практична значимість роботи полягає у тому, що рекомендації та пропозиції, сформульовані авторкою використовуються у науково-дослідній роботі, законотворчій діяльності, практичній діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду, а також у навчальному процесі - під час викладання профільних дисциплін. У роботі акцентується увага на прикладних питаннях, що носять проблемний характер, не вирішених у теорії, або вирішення яких викликає труднощі у практичних працівників. Прикладний характер дослідження дозволив авторці на основі отриманих ним емпіричних даних сформулювати рекомендації і пропозиції, спрямовані на вдосконалення процедури визнання доказів недопустимими.

У **першому розділі** дисертації «Загальні положення гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави» висвітлюється еволюція становлення теоретико-методологічної основи гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застав (с. 28-29). Вказується на те, що гарантії забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави різнилися залежно від демократизації суспільства й історичних форм кримінального процесу, державного ладу, соціально-політичної ситуації. Зазначається, що сучасну літературу, яка присвячена дослідженням вказаного питання можна умовно поділити на три групи за предметом вивчення: дослідження, присвячені гарантіям дотримання прав і свобод учасників кримінального процесу; праці з

питань судового контролю; дослідження, присвячені запобіжним заходам (с. 30). Аналізується обумовленість процесуальних проблем, що виникають з питань гарантування прав і свобод учасників кримінального провадження під час обрання запобіжного заходу у вигляді застави під час реалізації повноважень слідчим суддею (с. 42-43). Визначено відсутність у слідчих суддів однакового підходу до обставин, які враховуються під час обрання запобіжного заходу у вигляді застави. Зроблено спробу розробки критеріїв під час розгляду слідчими суддями клопотань про обрання запобіжного заходу у вигляді застави. Розкрито сутність та механізми, за допомогою яких слідчий суддя забезпечує законність та обґрунтованість обмеження конституційних прав і свобод людини під час обрання запобіжного заходу у вигляді застави (с. 43-47). В роботі визначено соціально-моральні умови, за наявності яких слідчий суддя стає гарантом прав і свобод особи під час застосування запобіжного заходу у вигляді застави. Авторкою слушно виокремлено обставини, які необхідно враховувати під час визначення розміру застави (с. 51-54). Піддавши ґрунтовному аналізу класифікації гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави, здобувачка пропонує систему гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави поділяти за призначенням, виокремлює групу гарантій, спрямованих на захист підозрюваного, обвинуваченого, заставодавця, та спеціальні гарантії (с. 58-64).

У **другому розділі** «Забезпечення слідчим суддею прав підозрюваного під час вирішення питання про обрання, продовження чи скасування запобіжного заходу у вигляді застави» здобувачка здійснює аналіз правозастосовної практики та виокремлює випадки, у яких відбувається ініціювання перед слідчим суддею розгляду клопотання про звернення застави в дохід держави. На основі виокремлених підстав та за результатами здійснення аналізу теоретичних напрацювань, автор пропонує визначити в законодавстві ті з них, які на думку автора є закономірними та обґрунтованими і спрямованими на покращення інституту гарантій забезпечення прав заставодавця при обранні запобіжного заходу у вигляді застави (с. 73). Авторкою детально розглянуто питання нез'явлення підозрюваного, обвинуваченого за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, визначено причини, які слід вважати поважними, а також запропоновано визначити кількість неявок, наслідком яких буде вжиття процесуальних заходів слідчим суддею, що на нашу думку є важливим аспектом у питанні гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави.

В роботі звернуто увагу на те, що в КПК України не визначено суб'єкта, який здійснює контроль за виконанням обов'язків, покладених на підозрюваного, обвинуваченого в разі застосування запобіжного заходу у вигляді застави та на основі аналізу правозастосовної практики та теоретичних напрацювань запропоновано покласти контроль за виконанням обов'язків на

Національну поліцію а також внести відповідні зміни до КПК України. Крім того, авторкою пропонується також і визначити можливість здійснення контролю за виконанням обов'язків заставодавцем шляхом надання права співробітникам національної поліції з'являтися в житло та відбирати пояснення від осіб. (с. 77-78). Авторкою виокремлено підстави, які враховуються слідчим суддею під час розгляду клопотань про звернення застави в дохід держави та окреслено як проблему те, що процесуальну форму рішень, які уповноважений приймати слідчий суддя під час розгляду клопотання про звернення застави в дохід держави, не визначено в КПК України (с. 82-83). В роботі також приділено увагу визначенню підстав для прийняття слідчими суддями рішень про повернення, відмову й задоволення клопотання про звернення застави в дохід держави (с. 84-86).

Здобувачка також приділяє значну увагу питанню реалізації слідчим суддею повноважень, спрямованих на забезпечення прав і законних інтересів підозрюваного під час вирішення питання про повернення застави. Зокрема, авторкою виокремлено проблемні монети, які стосуються цього питання (не передбачено процесуальну форму та суб'єкт звернення з клопотанням про повернення застави; не визначено перелік документів, які необхідно долучити до клопотання про повернення застави; не встановлено територіальну підсудність звернення з клопотанням про повернення застави тощо) (с. 89). На основі теоретичного аналізу та емпіричної бази авторкою пропонується бачення вирішення нормативно неврегульованих питань. Крім того, в роботі обгрунтовано доцільність законодавчого врегулювання інституту скасування запобіжного заходу у вигляді застави, а також виокремлено підстави для скасування такого запобіжного заходу (с. 98-100).

У **третьому розділі** «Забезпечення прав заставодавця під час реалізації слідчим суддею своїх повноважень щодо вирішення питання про обрання, продовження чи скасування запобіжного заходу у вигляді застави» увага акцентується на механізмах забезпечення прав та обов'язків заставодавця під час вирішення слідчим суддею питання про обрання запобіжного заходу у вигляді застави (с. 121-136), процесуальних гарантіях забезпечення прав та обов'язків заставодавця під час вирішення слідчим суддею питання про повернення, скасування, зміну запобіжного заходу у вигляді застави (с. 137-151) та предметі застави в КПК України під час вирішення слідчим суддею питання про обрання запобіжного заходу у вигляді застави (с. 152-175).

В роботі авторкою пропонується визначення поняття заставодавця, а також визначення його місця в системі учасників кримінального провадження. Визначено перелік прав заставодавця та запропоновано здійснити їх законодавче визначення. Крім того авторкою пропонується також і перелік обов'язків заставодавця. Цікавим з точки зору дослідження гарантій є те, що авторкою розглянуто механізм відмови заставодавця від виконання покладених на нього обов'язків у разі, якщо останній не може забезпечити участь підозрюваного, обвинуваченого в досудовому розслідуванні чи судовому розгляді. На практиці це питання є досить актуальним та таким, що потребує дослідження та законодавчого врегулювання. Аналізуються також і

інші права та обов'язки учасників кримінального провадження, зокрема слідчого та прокурора, які виникають у останніх у разі, якщо заставодавцем ініційовано вказане питання. Окрім того, авторкою розглянуто і механізм, що буде запобігати зловживанню з боку заставодавця, яке може полягати в тому, що щоразу, коли заставодавцю потрібні будуть кошти, внесені як застава, він може звертатися до слідчого, прокурора з заявою про зміну запобіжного заходу (с. 141). В роботі також розглянуті і питання, які стосуються строків розгляду клопотання про зміну запобіжного заходу у вигляді застави та про повернення запобіжного заходу у вигляді застави. Не менш вагомим є те, що авторкою розглянуто і право заставодавця користуватися під час участі в провадженні правовою допомогою адвоката, який буде наділений правом представляти інтереси заставодавця в органах досудового розслідування та суду, а також запропоновано концепцію участі останнього у справі та визначено коло його прав та обов'язків (с. 144).

Дуже цікавим аспектом роботи є те, що авторкою розглянуто питання розширення предмета застави, що є досить актуальним та обговорюваним в наукових колах питанням. Авторкою розглянуто питання можливостей внесення застави у вигляді рухомого та нерухомого майна, виокремлення, а також визначення способів звернення такої застави в дохід держави. В цьому контексті проаналізовано міжнародний досвід інших держав. Запропоновано процедуру передачі рухомого та нерухомого майна не лише фізичними особами, а й юридичними та на основі аналізу запропоновано визначити їх права та обов'язки, а також перелік необхідних документів для вчинення таких дій (с. 166-168).

В цілому дисертаційне дослідження відрізняється аргументованістю та достатньою обґрунтованістю пропонуванних висновків. Авторкою використано достатньо широкий спектр літературних джерел. Висновки та пропозиції науково обґрунтовані і підтвержені належними інформаційними даними.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Все це дозволяє позитивно оцінити рецензовану наукову працю, відзначити новизну, самостійність виконання, належний теоретичний рівень. В цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, слід звернути увагу на деякі спірні, дискусійні положення і висловити окремі зауваження, як підґрунтя для обговорення під час захисту:

1. В підрозділі 1.3 авторкою здійснено класифікацію забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного заходу у вигляді застави. Потребує аргументації авторкою підходу щодо вибору критеріїв для класифікації та чим обумовлено їх вибір.

2. Авторкою пропонується скласти протокол про роз'яснення підозрюваному обов'язків, які виникають у зв'язку з обранням запобіжного заходу у вигляді застави. Хотілось би почути додатково чим обумовлена така необхідність оскільки на нашу думку вказане може сприяти додатковій бюрократизації кримінального процесу.

3. В дисертації запропоновано покласти контроль за виконанням обов'язків, покладених на підозрюваного, обвинуваченого в разі застосування

запобіжного заходу у вигляді застави на Національну поліцію України за місцем проживання підозрюваного, обвинуваченого. Вбачається за доцільне роз'яснити чим обумовлено покладення таких обов'язків саме на зазначений правоохоронний орган та обґрунтувати бачення авторки в частині реалізації цього механізму.

4. В розділі 3.2. авторкою пропонується досить цікавий механізм відмови заставодавця від виконання покладених на нього обов'язків, а також пропозиція щодо покладення на прокурора обов'язку звернення з таким клопотанням про відмову заставодавця від обов'язків до слідчого судді. Потребує додаткової аргументації бачення авторки щодо прав та обов'язків заставодавця, у разі якщо сторона обвинувачення не вжила таких заходів. Крім того, доцільно обґрунтувати бачення авторки в частині вирішення питання про звернення застави в дохід держави в такому випадку. Видається, що це б посилює дану частину роботи шляхом формування цілісного уявлення щодо даного питання.

5. При формулюванні висновків до підрозділів дисертаційного дослідження здобувачці слід було викладати найбільш важливі наукові та практичні результати, одержані в дисертаційному дослідженні, які повинні містити формулювання розв'язання наукової проблеми (завдання), її значення для науки і практики. Вони повинні бути лаконічними, тоді як авторкою поряд з ключовими моментами у зазначених висновках викладено ряд супутніх, менш важливих, зміст яких розкрито власне у дисертаційному дослідженні.

Утім, зазначені вище зауваження стосуються окремих дискусійних положень дисертації та у своїй сукупності не впливають на загалом позитивну її оцінку. Дисертація є втіленням практично і теоретично корисного дослідницького напрямку у галузі кримінального процесуального права та є цілісним, завершеним монографічним науковим дослідженням. Сподіваємося, що авторка врахує ці зауваження в подальшій науковій роботі.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення. Зміст дисертації відповідає заявленій дисертанткою науковій спеціальності (081 – «Право»), робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною, завершеною роботою. Дослідження виконано зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації та автореферату в цілому відповідає встановленим МОН України вимогам.

Роботу характеризує висока методологічна і загальнотеоретична культура, яка підтверджує наукову новизну сформульованих в дисертації теоретичних положень, висновків і науково-практичних рекомендацій, що виносяться на захист, їх достатню обґрунтованість, і достовірність. Роботу характеризує висока методологічна і загальнотеоретична культура, яка підтверджує наукову новизну сформульованих в дисертації теоретичних положень, висновків і науково-практичних рекомендацій, що виносяться на захист, їх достатню обґрунтованість, і достовірність.

Викладене дозволяє зробити загальний висновок про те, що дисертаційне дослідження «Гарантії забезпечення прав учасників кримінального провадження під час обрання слідчим суддею запобіжного

заходу у вигляді застави» є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачкою, вирішує важливе наукове завдання, є актуальним, завершеним, таким, що має теоретичну і практичну значущість та відрізняється науковою новизною.

Дисертація відповідає вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її авторка - Широка Катерина Юріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Офіційний опонент -
професор кафедри криміналістики
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор**

Олеся ВАЩУК

Підпис засвідчую:

**Проректор з наукової роботи
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор**

Мінас АРАКЕЛЯН